

fájdalom már csak otthon válik igen gyanússá:
nem létezik,
hogy a szellemvasút mindegyik utasa
a kezeit

borogassa a város véletlen pontjain.
Ne szellemek.
Elég a gyorsaság, ha kockákra vágod és
megkevered

a lenti képeket, épp elég szürreális
lesz a világ,
ha egymást követik rózsaszín vattacukrok,
korsók, kutyák,

egy pincsi vizslafejjel, néma virslievők,
de fejre állva,
egy hosszú arc, ahogy jégkockát köpköd egy
hosszú pohárba.

VI

Egyszerre áll le minden. A földön, a sötétben
szotyolahéj
mászik, az óriáskerék hajólapátja
a barna éj

vízében áll. A tóban néhány nejlomedúza
lustán lebeg.
Zümmögve integetnek hosszú áramszedőkkel
a dodzsemek.

Ferdinandy György

CARPE DIEM

Az ilyen bölcsességek rendszerint akkor jutnak az ember eszébe, amikor már késő: az élet, aminek minden percét ki kellene használni, elfogyott. Nekem is csak most ugrott be Horatius figyelmeztetése, amikor már húsz éve tanítom a latin auktorokat.

Közben persze álmodoztam én is: álmodozni szabad. Amikor nyugdíjaznak – mondogattam magamban –, hazamegyek szépen az óvilágba. Lesz kertem és kutyám. A

kertben orgona nyílik és pünkösdi rózsza, a fákon pedig énekelnek a madarak. A gyerekekről már letettem: elszéledtek a világban. Eszükbe sem jut majd meglátogatni az apjukat. De egy kutya, az más. Eddig még egy kutyám sem lehetett a trópuson.

Azután beteljesedett rajtam is a végzet. Mire nyugdíjba mehettem volna, megbetegedtem. Elvesztettem az önállóságomat. Kétségessé vált a várva várt hazamenetel. Különben is, hogyan kezdhetne új életet az ember, ha az életéből a legjobb esetben is csak néhány hónap marad?

Márpedig visszakozni nem lehet csak úgy, egyik napról a másikra, húsz év tervezése után. Összepakoltam én is a gyógyszereimet és a pelenkáimat.

Féltem ettől az úttól, nem tagadom. Az embernek szokásai vannak: mániák, mozdulatok. Ha ráadásul magatehetetlen, akkor minden jó szónak, minden működő kapcsolatnak jelentősége van.

Az orvosok persze telebeszéltek a fejemet. Hogy idejében elkapták, hogy kiirtották... és persze, a zárójelentés, hogy a beteg gyógyultan távozott. A biztosító már nem volt ilyen elragadtatott. A statisztikákat emlegette, és végül is egy, usque nyolc év haladékot adott.

Az alapítvány pedig, ahová átutaltak, egészen más nyelvet beszél. Ülök a holland légitársaság trópusi járatán, olvasom az épülesemre nyomtatott színes prospektusokat.

Minden betegség arról tanúskodik, írja az előszó, hogy kapcsolatunk önmagunkkal, a természettel, környezetünkkel nem megfelelő.

Ezen itt, a vécé melletti ülésen csak nevetni lehet. Mintha az ember csak úgy hipp-hopp maga választaná meg a környezetét! Mintha soha nem lett volna körülötte egy kis háború, kitelepítés, ne adj' isten éhínség, száműzetés vagy forradalom! Az én nemzedékem ritkán alakított ki a környezetével elviselhető, hogy úgy mondjam, emberi viszonyt.

A természettel! De hol van itt a természet, ezen a szeméttelenen! Ezen a felperzselt, lebetonozott sivatagi tájon, az úgynevezett harmadik világban, a trópuson!

Még csak önmagammal volt a legmegfelelőbb a kapcsolatom.

A holland légitársaság gépén a légikisasszonyok angolul beszélnek, én pedig, jobb híján, németül felelek.

– Nem tud angolul? – kapnak észbe. – Akkor nem maradhat itt! – És elveszik tőlem a budi melletti ülést, amit még indulás előtt találtak nekem.

– Ez itt a vészkijárat! – magyarázzák. – Ide csak az ülhet, aki megérti az utasításokat.

Nem érdeklí őket, hogy az én vészkijáratom a vécé. Nekem ott kell betartanom az utasításaimat.

A negatív érzelmek gyengítik immunrendszerünket – olvasom. A betegséget a megoldatlan konfliktusok idézik elő. Hát ezekből kijutott nekem is. Például az asszony, akivel lelétem az életemet, nem ül itt velem. Választanom kellett közte és az óvilág között; de erről még csak beszélni sem érdemes. Hófehérke nem vállalta a sorsomat. Megoldások az ilyesmire nincsenek.

A prospektus azt javasolja, hogy ne vegyünk pozdorjalemezéből készített bútorokat. Elkésett: ha végiggondolom, mindenütt a világon panelházakban, préselt kasztnik között éltem. Meg hogy az élelmiszereknek a főzés és a tárolás elveszi a tápértéküket! Ezt, így, nekem, aki egész életemben minden este felmelegítettem a leveseimet!

Éjfél után fehér csík tűnik fel az égen. Kelet felé repülünk, és ilyenkor már kel a nap napkeleten. Az óriás gép gyomrában alszanak az emberek. Nem érdeklí őket, csak én

nézem a fehér sávot a kabinablakon. A világomat, ahonnan elúitztek, és ahová most, az utolsó pillanatban, mégiscsak visszamegyek.

Hát igen, meggyógyultam. Elteszem a prospektusokat. De egészség-e, hogy ideig-óráig meghosszabbították az életemet? Hogy itt, a tasakomban a pelenkák és a csövek? Szerencsém lett volna? Nem bizonyos. Csak az élet minőségével párosodó élet igazi szerencse. Ez itt így csak tünetmentes időszak, túlélési idő. Jól használja ki! – mondták. Carpe diem. Minden órát és minden pillanatot.

Korán érkezünk, az utaskijáró előtt senki sem vár. – A szél miatt! – magyarázzák a légikisasszonyok. Van úgy, hogy egy teljes órával megrövidül a menetidő. Még fent a gépen csapoltam, pelenkát cseréltem, most itt csak nézelődöm. Amszterdamban ilyenkor még nem kelt fel a nap.

Vincét, a fiamat, már vártam így. Megszökött az anyjától, azt mondta, velem akar élni. New Yorkban, a Kennedyn találtam meg, a TWA épületében. Most itt, Amszterdamban ő keres engem. Most én vagyok az elveszett gyermek, aki rászorulok.

Hamar megtalál, nincs senki körülöttem. – Georges! – kiáltja, és futni kezd. Amint közeledik, egyre gyorsabban szalad.

Szép, nyúlánk férfi lett belőle, még nálam is fél fejjel magasabb. Elveszi a táskámat, a kabátomat. Engem is felemelne: – Tudsz járni? – kérdezi, amikor észbe kap. Egy kis nyugtalanság bujkál a szemében, nem tudja még, hogy milyen állapotban vagyok. – Mert az autó – teszi hozzá – messze van.

Ezt a kis nyugtalanságot később is észreveszem az emberek szemében. Azután, amikor látják, hogy működöm, megnyugszanak. Az unokáim is egy pillanat alatt megtanulták, hogy amikor hívnak, pontosabban valahányszor felállok, először mindig kimegyek, és kezet mosok.

Két gyönyörű, hatéves gyerek. Ikrek. A fiú az apjára hasonlít, a lányka a menyemre. Nyilván valami rosszabbra vártak; most már tegeznek, felszabadultan játszanak. Minden harmonikus körülöttünk. Az üvegajtókon át tükörsima beltengerre nyílik a kilátás, időről időre hófehér hattyúk úsznak át a képen. Kint a ház előtt a fiamnak saját stégje és csónakja van.

Még a kuka is úgy csillog, mint a gyémánt. Zacskókba gyömöszölöm, nem merem csak úgy beledobni a használt hóbelevancomat.

Másnap a patikában kiderül, hogy büszke rám, hogy nem szégyell a fiam. Papírpelelkát itt nem tartanak raktáron a patikák. Sem gumicsöveket.

– Megrendeljük – mondja a kisasszony.

– Apámnak lesz – mutatja a fiam. Nem tudja a méretemet, cinkosan összenézünk.

– Az édesapja? – kérdi a lány, és Vince büszkén, boldogan rám nevet.

Vacsora után lefektetik a két gyereket.

– Mesélsz nekik? – kérdezem.

– A kis gömböcöt!

Ezt meséltem neki én is. Pontosan úgy, ahogyan nekem mesélték. Minden este ugyanazt.

Ülünk a kandalló előtt, nézzük a tüzet. Menyem elmondja a napját, úgy, mint régen a férfiak, munkából jövet. Biciklin jár be a munkahelyére, az autóval a férje furikázza a két gyereket. Vince háztartásbeli: ebben itt nincs semmi különös, magyarázzák, nem hangzik furcsán, csak nekem.

– Változik a világ – mondják. – Ez itt egy teljesen nyitott társadalom.

– Talán egy kicsit túl nyitott is – teszi hozzá Marijke, a menyem.

A piaccgazdaság válságáról olvastak valamit. Megbeszelnék, de látják, hogy nem értem. Számomra még mindig a totális állam a rossz. Ők most itt azt állítják, hogy a *laissez faire*, a piac egyeduralma még a zsarnokságnál is veszélyesebb.

Az ellenszer – mondják – a működő demokrácia. De hol van működő demokrácia ott, ahol én lakom!

– Tegyük fel Brelt! – javasolja a fiam.

Az én kazettáim már régen tönkrementek. Beléjük ette magát a por, a homok. Vince most újra megvette őket. Hallgatjuk a réges-régi Brel-dalokat. Marijke Vince ölébe fészkel magát. Késő van, felállok. Felállnak ők is, megölelnek. A fiam a markomba nyomja a kazettát.

– Nesze! – mondja. – Csináltam neked egy másolatot.

Annak idején Franciaországban éltünk. Vince ott nőtt fel, a francia tanyán, egy apró burgundi faluban. Most vett egy házat Burgundiában, szeretne levinni, szeretné megmutatni nekem.

– Szép kis ház – mondja a menyem is. – Mióta megvettük, nem látom az uramat.

Az én időmben egy ilyen ezer kilométeres távon az ember másfél napig utazott. Most autópályák szelik át a kontinenst, direkt sztrádánk van, mondja a fiam.

Ülök a Citroënben, nézem az ablak előtt elsikló tájakat. Hollandia olyan, mint egy gigászi parkoló. Az utak és a csatornák mértani szerkezetében erdősávok, fasorok. Itt valóra vált, ami csak rossz vicc volt az én gyerekkoromban: ezek itt vidéken építették fel a városokat. Még a levegő is kristálytiszt; felhőtlen az ég, pengeélesek a körvonalak. Már nem egészen tél ez az évszak, de még korántsem tavasz.

– Alszol? – kérdezi Vince.

Tudja már, hogy félálomban élek. Amikor beszedelem a gyógyszereimet, olyan leszek, mint akit kiütöttek. Nem működik tovább az agyam.

De most még korán van. Carpe diem. Élvezem a száguldást, nézem az autó ablakában elsikló holland tájakat.

– És Hófehérke? – szólal meg a fiam.

– Köszönöm, jól.

Nehéz megmagyarázni, hogy Hófehérke hiányzik, és mégsem nyugtalanít, ami hátravan. Így kellett történnie: a kétlakiság férfifalánnyá. Két úrnak nem szolgálhat az ember. Az ilyen férfiakat előbb-utóbb meggyűlölik az asszonyok.

Délben eszünk egy parkolóban, délután pedig már lágy, francia táj suhan át az ablakon.

– Emlékszel?

Megállunk a két fűzfa között, a kapuban. Egy belga orvos vette meg a házat, ilyenkor télen lelakatolják az ajtókat és az ablakokat. Ott hátul én ültettem a fákat. A keres kút is, az udvar közepén. Ránk esteledik. Vince megérinti a vállamat.

– Fáj? – kérdezi.

– Nagyon.

A szállodában már várnak.

– Itt vacsoráznak? – kérdezi a tulajdonos. Gyanakodva méreget. Rám ismert volna? Nem fiatalodott meg ő sem húsz év alatt.

– Holnap! – feleli a fiam.

És már bent ülünk újra a kocsiban. Errefelé mindenki ismeri egymást. Kéz kezét mos, mondják, de fehér holló az igazi barátság. Ahhoz túl kemények az emberek.

Most mégis várnak ránk, megölelnek. Ülünk, nézzük egymást, felsoroljuk azokat, akik már nem élnek. Óvatosan, hogy meg ne bántsuk egymást. Húsz év alatt nem sok történt a faluban. A házigazda kihozza a bort, végigkóstoljuk a jobb évjáratokat.

– Nem mondtam sok hülyeséget? – kérdezem kint a kocsiban.

Vince bekapcsolja az övemet.

– Csak azt nem értem – kérdezi –, hogy miért ütötted meg a pincemestert! A barátodat!

– Én?!

– Te, te! Volt valami köztetek?

– Fordulj vissza! – kiáltom.

– Majd holnap! – vigyorog a fiam, és csak a szálloda előtt teszi hozzá: – Vicceltem, hát nem érted?

Régen is így ugrattuk egymást. Most egy pillanatra visszatért a múlt: jól rám ijesztett a fiam.

Reggel rohanunk megnézni Vince házát. Napfelkelte előtt fekete, csipkés vonalat rajzol a látóhatárra a fény. Ha szerencsénk van, látni fogjuk az Alpokat.

Gyorsan elmúlik a nap. Este meglátogatjuk a parasztot, aki az istállókat bérelte a tanyán. Akitől egyszer megkérdezte a feleségem, hogy megfejte-e már az ökröket.

Másnap délelőtt még a községházán van valami elintéznivaló. Szétfutott a hír, hogy visszajöttünk. Hogy magával hozott engem is a fiam. Délben Saint-Emilandban eszünk, a szomszéd faluban. Ide jártunk, itt dagasztottuk az asztali futballt, amit erre úgy hívnak: bébi-fut. Beállunk most is, pörgetjük a színes bábukat.

Azután ki, pelenkáért, a kocsiba.

– Mit adtál nekem, öreg?! – kérdezi Vince, amikor visszaérek.

A régi bankjegyeim már nem érvényesek. A pult mögött vigyorogva figyelnek a tulajdonosok.

– Kifizetted a számlát? – kérdezem.

– Ki, ki! – veregeti meg a vállam.

– Akkor add vissza a százasomat!

– Minek az neked? – kérdezi. – Mondom, hogy már lejárt!

– Éppen azért! Meghívlak belőle holnap is!

Megtaláltam a régi hangomat.

Indulunk vissza, Hollandiába. Lenyelem a gyógyszereimet. Még eszembe jutnak, akiket nem sikerült felkeresnünk ez alatt a két nap alatt. Odette-et, Danielt, a szomszédaimat. A temetőben a többieket. Azután hatni kezd a mákony. Elalszom. Vince vezet.

És visz tovább, napkelet felé, a holland légitársaság. Ablaknál ülök, már nem a budi mellé szól a jegyem. Reggel van, sziporkázik a fény. Az utasok kávéznak, de én, carpe diem!, habzó, aranyárga sört rendelek.

Mellettem csikófrizurás nő nyújtózkodik az ülésen. Hosszú, meleg combja megérinti a lábamat.

– Pardon! – mondja, a-val, pestiesen. Felemeli a karját, a pulóvere pállott, édeskés izzadságszaga van.

– Amerikában voltam – feleli, amikor megkérdezem. – Az anyám hagyatéka miatt.

Térdére teríti a plédet, nem löki el a lábamat.

– Tavaly települt haza szegényke – teszi hozzá, és szélesen rám mosolyog.

Élénk, mozgékony a szája. Annak idején szerettem az ilyen piócajkat. De akkor

még nem sokat tétováztam: benyúltam az ilyen kis nők szoknyája alá. Hát igen. Meg kell tanulnom, hogy vége van a cicázásnak.

– Adjak valamit? – kérdezte az orvos. Azután mégsem adott. Beletörődünk, talán még túl könnyen is. Lezárult egy fejezet, nem értettük, miért aggályoskodnak az orvosok. Csak később vettem észre, hogy míg én elcsöndesedtem, Hófehérke egyre harányabb lett, egyre erőszakosabb.

– Pénz nélkül jött haza – mondja mellettem a lány. – Ki hitte volna! Még nyugdíjat se kapott. Az ember azt képzelné, hogy az ilyennek legalább egy kis spórolt pénze van. De nem! Ez nem hozott haza csak adósságot... Remélem – teszi hozzá –, hogy maga okosabb. Az amerikaiakról azt hiszik, hogy pénz van a bőrük alatt is. Felvették mindenhová, várták, hogy megjöjjön az átutalás. Azt hitték, hogy a biztosító végül is fizetni fog. Találtam neki szobát egy pálmaligetben, a Vörös Hadsereg útján. Apácák gondozták és professzorok. Azután hónap végén behívtak. Visszaküldték a számlát az amerikaiak. Még nekem sem adták ki a pénzét – mondta az izzadságszagú lány, és megszorította a combomat.

Nem könnyű megtanulni, hogy valaminek vége van.

– A Kútvolgyiben műtötték, bekönyörgöttem oda is magam. Azután karácsonykor hazaküldték. Az ünnepek előtt, tudja, itt nálunk lenyugtatják és kirugdossák a gyógyíthatatlanokat. Később persze már ő könyörgött, hogy vigyem haza. De akkor már nem lehetett. Szétronsolták a beleit az onkológián; mozdulni se tudott. Pedig – mondta mellettem a lány – voltak azért vele szép pillanatok. Egyszer, emlékszem, elmesélte, hogy a Sophianumban a padhoz kötötte az előtte ülő lány haját. Úrilány volt.

A csikófrizurás rám nézett, bólogatott:

– Lóversenyre járt, vért adott, még a háború alatt se dolgozott. Volt egy zongorája, egy pianínó. A lelkemre kötötte, hogy el ne adjam, merthogy valami Erkel Francié volt ez a zongora. Eladtam vagy sem! Elveszett. Tizenöt éves voltam, hozzámentem az elsőhöz, aki megdugott.

A légikisasszonyok kihozzák az ebédet. Hófehérke ilyenkor ébred fel a trópuson. Meg kellett volna tanulnom beszélni vele. Létrehozni valami más, valami emberibb kapcsolatot.

– Piszkos, hűgyszagú hely volt az utolsó. Az Aranykéz. Húszágyas termekkel, neki, aki világlétében külön szobában lakott. Egymás után haltak meg körülötte az öregasszonyok. Akkor már sírva könyörgött, hogy vigyem haza. Ne hagyjál itt, kiabálta, ígérem, hogy gyorsan meghalok!

– Nem vittem haza – mondta a lány, és kifújta az orrát. – Egy hónap alatt elfogyott volna a pénze. El is kellett temetnem, nem igaz? Megvettem ezt a repülőjegyet. Látni akartam a házat, ahol lakott.

– És? – Felállok, pelenkázni megyek.

– Mit és! Be sem engedett a családjá. Az amerikai rokonok!

A gép megkezdte a leszállást.

– Felírom a címet! – mondta az izzadságszagú lány. Később elvesztettük egymást. Talán a csomagokra várt, én pedig csomag nélkül utazom.

A cím annak a levélnek a hátára van írva, amit a lány írt az anyjának: „Drága Édesanyám!” Szép, kerek mondatok követik egymást a kockás papíron. „Hosszú évek óta vártam, hogy írni fogsz, és a Jóisten meghallgatott.”

„Én már nem abban a lakásban vagyok. És az utca neve is megváltozott.”

„Tudsz-e járni, menni? Mennyire vagy beteg? Hol laksz? Nyugdíjasházban? Vagy van külön lakásod? Mindent mondjál el őszintén, az egész helyzetedet!”

„Én egyedül élek. Férjem, gyerekeim nincs. Kutyusom van. Mellékelem a képét. Lédinek hívják. Az ott mögötte én vagyok.”

„Miért csak most írtál? Szeretnék látni, találkozni veled. Átölelni, megcsókolni téged, édesanyám. Én már harminchét éves leszek. Meghíztam, a hormonháztartásom felbomlott, így mondják az orvosok.”

„Telefonom is van: hívjál fel, ha van telefonod! Nagyon szeretném hallani a hangodat. A száz dollárt köszönöm. Várom a válaszodat!”

Utóirat:

„Nagy szerencse, hogy a leánykori nevemre írtál. A Karcsit már tizenhét éve nem láttam. De a postás ismer, áthozta nekem a leveled. Ne törődj azzal, hogy mit beszélnek az emberek. Mindenki azt mond, amit akar. Itt is szólásszabadság van, mint Amerikában. Lassan tíz éve leszek. Jól bekaptuk a horgot, nem igaz?”

„Szeretnél-e hazajönni? Vagy én menjek ki hozzád? Nekem csak egyszobás lakásom van, de ha összeraknánk a pénzt, és egy nagyobbra cserélnénk? Van-e nyugdíjad? Mert azt itt is megkapnád, a nyugdíjodat. Tudok ilyenről, vannak ilyen esetek. Nekem kevés a fizetésem, ha megmondom, mennyi, el se hiszed.”

„Mondd, mi volt a célod ezzel a levéllel? Annyi idő után! Nagyon beteg vagy? Meg fogsz halni, ezt akartad tudatni velem? Hívjál fel! Hétköznap öt óráig dolgozom. Szombaton, vasárnap otthon vagyok. Csak a Közértbe megyek le, és a kutyát sétáltatom.”

A folytatást már ismertem: Nem volt benne semmi meglepő. Aki elment, vétkezett. A napos oldalt választotta, magukra hagyta a többieket, akikhez tartozott. Ha hazajön, fizetnie kell. És jaj neki, hogyha nem fizet!

Így ért véget ez az utazás. Félttem tőle, nem tagadom. Ha magatehetetlen az ember, akkor minden jó szónak, minden működő kapcsolatnak jelentősége van.

Egy, usque nyolc év. Lesz időm kialakítani a környezetemmel a kapcsolatot. Még az is lehet, hogy meggyógyulok: megoldottam a megoldatlan konfliktusaimat. Jöhet a tünetmentes időszak, a túlélési idő. Ami hátravan.

Ha lehunyom a szemem, Vincét látom, a fiamat. Fut felém, kitarja a karját. Amint közeledik, egyre gyorsabban szalad. Itt minden kiegyensúlyozott, Hollandiában. Az üvegajtókon át valami tükörsíma beltengerre nyílik a kilátás, a vízen időről időre fehér hattyúk siklanak. A kandallóban ropognak a lángok, hallgatjuk a réges-régi Brel-dalokat.

– Fáj? – kérdezem.

– Nagyon – feleli a fiam.

Állunk a két fűzfa között, a kertkapuban.

Másnap pedig Vince háza, a Mont Blanc. Hajnalban csipkés, fekete vonalat húz a látóhatárra a nap.

Dél van, Hóféherke ilyenkor ébred fel a trópuson. Két úrnak nem szolgálhat az ember. Nem könnyű megtanulni, hogy valaminek vége van.

Mindegy, hazaértem. Lesz kertem és kutyám. A kertben orgona nyílik és pünkösdi rózsa. A fákon énekelnek a madarak. Nem nyugtalanít, ami hátravan.

Itt napkeleten már megérkezett a tavasz. A levegőnek súlyos, édeskés illata van. Carpe diem. Milyen gyönyörű ez a nap! Lépegetek a temetőkert virágzó gesztenyefái alatt.